

Financiële verhoudingen: wat zijn dat?

Raad op Zaterdag
26 november 2022

Welkom!

- David Rietveld – coördinator gemeentefinanciën (en ex-raadslid)
- Laagdrempelig en de grote lijnen
- Reageren kan via de chat of door een handje op te steken

Financiële verhoudingen

- Wat zijn financiële verhoudingen?
- Waar zijn financiële verhoudingen vastgelegd?
- Wat is er de afgelopen tijd zoal gezegd over financiële verhoudingen?
- ‘Hoogtepunten’ uit de financiële verhoudingen

Financiële verhoudingen

- Het geheel aan financiële afspraken tussen rijk en medeoverheden
- Deels wettelijk vastgelegd: b.v. art. 108 lid 3 Gemeentewet, Financiële verhoudingswet
- Deels in aparte afspraken: Code Interbestuurlijke Verhoudingen, bestuursakkoorden, Bestuurlijk Overleg financiële verhoudingen (BOFV)
- Beoordelingskader interbestuurlijke verhoudingen

Vastgelegd in wetgeving

- Grondwet art. 124:
 - Gemeenten beslissen zelf wat ze doen. Als het rijk wil dat gemeenten iets doen moet dat in de wet geregeld worden.
- Gemeentewet art. 108 lid 3:
 - De kosten (voor medebewindstaken) worden door het Rijk aan gemeenten vergoed.
- Financiële verhoudingswet

Financiële verhoudingswet

- Verplichting voor de wetgever om financiële gevolgen van rijksbeleid voor gemeenten te onderzoeken en aan te geven hoe dit bekostigd moet worden. (art. 2)
- Het gemeentefonds en de verdeling daarvan (*maar niet de omvang!*)
- Het principe dat de verdeling rekening houdt met de verschillen tussen gemeenten en ervoor zorgt dat alle gemeenten hun noodzakelijke uitgaven kunnen doen (art. 7)
- De manier waarop het geld naar gemeenten gaat en hoe de verantwoording geregeld is

Code interbestuurlijke verhoudingen

- Afspraak tussen rijksoverheid, gemeenten, provincies en waterschappen
- Uitwerking van regels die elders staan beschreven
- Hoe gaan we met elkaar om?
- Eerste versie in 2005, herzien in 2013

Code interbestuurlijke verhoudingen

- Op tijd overleggen
- Beleidsvrijheid, voorkeur voor vrij besteedbare middelen
- Inzicht in de financiële consequenties
- Consultatie tijdens de kabinetsformatie
- Overhedenoverleg direct na de formatie
- *Wordt op dit moment geactualiseerd!*

Bestuurlijke afspraken

- Afspraken over de groei en omvang (normeringsafspraken)
- Afspraken over uitnames uit het gemeentefonds
- Afspraken over onderzoeken en evaluaties
- Bestuursakkoorden

Beoordelingskader Interbestuurlijke verhoudingen

- In 2007 opgesteld als overzicht van normen en toetspunten voor beleid en regelgeving met impact op decentrale overheden
- In 2009 opgenomen in het *Integraal Afwegingskader voor beleid en regelgeving*
- BZK beheert het beoordelingskader en controleert of beleid en regelgeving eraan voldoet
- 8 normen over o.a. afbakening taken, verantwoording, beleidsvrijheid en financiën

De 8 normen uit het beoordelingskader

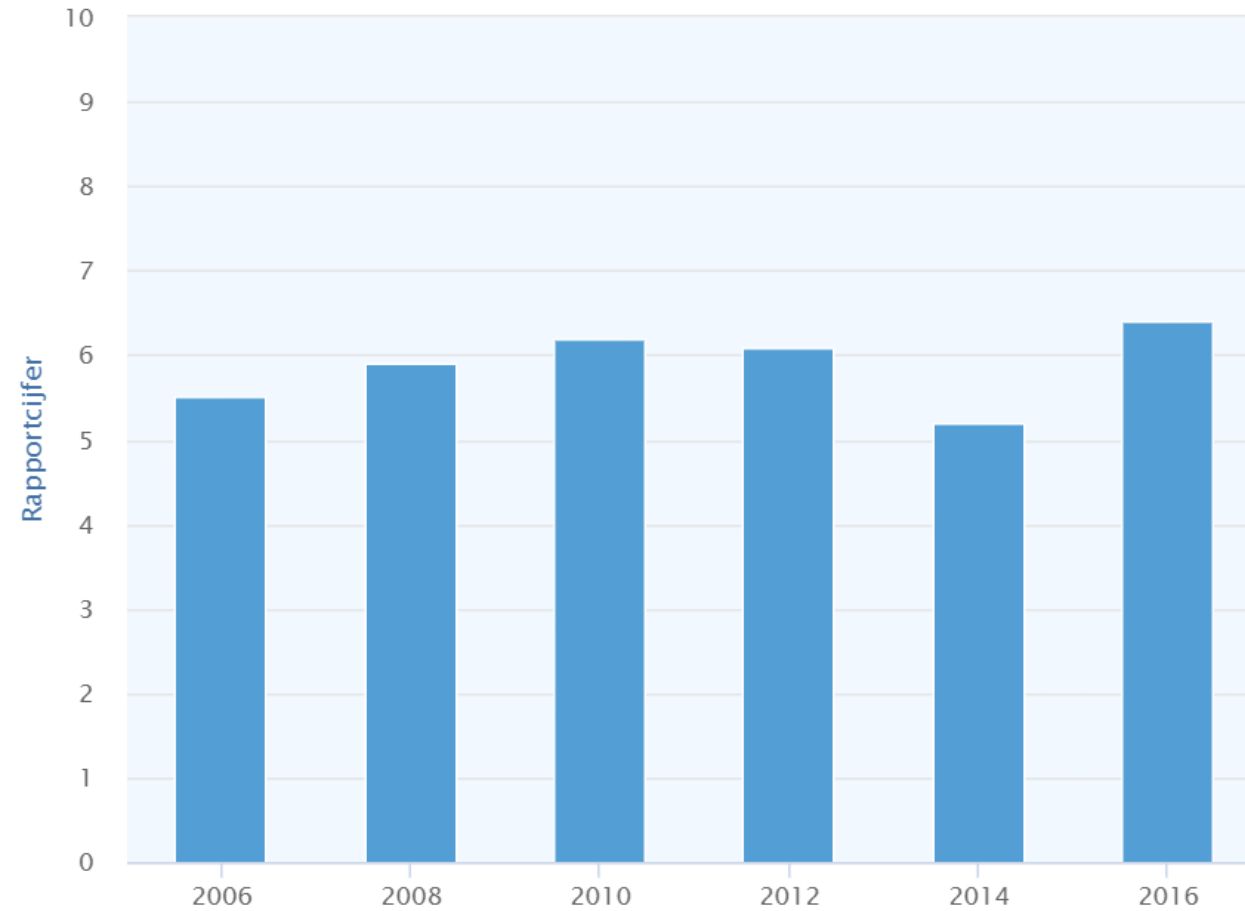
1. Het beleid heeft een heldere probleem- en doelformulering.
2. De verhouding tussen functioneel bestuur en territoriaal bestuur is gebalanceerd vormgegeven.
3. Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden worden zo laag mogelijk belegd.
4. Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden dienen helder afgebakend en eenduidig te zijn verdeeld.
5. Er is voldoende beleidsvrijheid voor decentrale overheden.
6. Het financiële arrangement is passend en eenvoudig.
7. Het informatiearrangement is passend en eenvoudig.
8. Geen beleid dat in de decentrale praktijk niet uitvoerbaar is.

Beoordelingskader Interbestuurlijke verhoudingen

- *6. Het financieel arrangement is eenvoudig en passend:*
 - Bekostiging: belastingen, heffingen of gemeentefonds
 - Liever geen specifieke uitkering
 - De te verwachten kosten worden voldoende opgevangen
 - Niet te veel administratieve lasten

Waardering interbestuurlijke verhoudingen

Door volksvertegenwoordigers en ambtenaren bij het Rijk, de provincies en gemeenten

Adviezen over de financiële verhoudingen

- Raad van State: beschouwingen op de interbestuurlijke verhoudingen
- Raad voor het Openbaar Bestuur (en daarvoor de Raad voor de Financiële verhoudingen)
- Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen
- *Wat zien we daarvan terug in coalitieakkoord en beleid?*

Raad van State

- 2006: “spelregels voor interbestuurlijke verhoudingen”
- 2009: “Decentraal moet, tenzij het alleen centraal kan”
- 2013: “Het kán beter”
- 2016: “En nu verder!”
- 2021: jaarlijkse ‘voorlichting over interbestuurlijke verhoudingen’
- 2022: *advies over het begrotingsbeleid*

Eerste periodieke beschouwing (2006)

- Bevorder de kennis van de grondslagen van het openbaar bestuur
- Rond de discussie over de omvang van het gemeentelijke belastinggebied af
- Neem in de Code Interbestuurlijke Verhoudingen iets op over conflictbeslechting
- Sterkere positie minister BZK

Tweede periodieke beschouwing (2009)

- Rond de discussie over het eigen belastinggebied van provincies en gemeenten op korte termijn af
- Ruimhartige en onverkorte naleving art. 2 Financiële verhoudingswet (*“uit onderzoek blijkt dat bezuinigingen op het budget bij decentralisatie van taken zeker in de eerste jaren leiden tot een suboptimale uitvoering van de taken”*)
- Zet specifieke uitkeringen om in Brede Doeluitkeringen
- Neem de tijd voor totstandkoming en implementatie van nieuwe regelgeving

Derde periodieke beschouwing (2013)

- Decentralisaties met kortingen leiden tot grotere risico's en minder beleidsvrijheid voor gemeenten
- Inhoudelijke en financiële beslissingsruimte is cruciaal voor kosteneffectieve uitvoering
- Herbevestig de Code IBV
- Versterk de positie van de minister van BZK
- Minder rijksbelastingen, meer decentrale belastingen

Vierde periodieke beschouwing (2016)

- Zorg voor consistent en integraal beleid
- Bij nieuwe wetgeving consequent en systematisch nagaan wat het voor bestaande taken betekent
- Een sterkere positie van de minister van BZK
- Geschillenregeling in de Code IBV opnemen (en die wettelijk regelen)
- Gezonde financiële verhoudingen

Studiegroep Interbestuurlijke verhoudingen (2020)

- Gezamenlijke inzet kabinetsformatie
- Gezaghebbend orgaan voor (financiële) geschillen
- Vergroot het belastinggebied van gemeenten
- Zorg voor voldoende middelen en beleidsvrijheid
- Innovatieve financiële arrangementen voor gezamenlijke opgaven

ROB: Rust, Reinheid en Regelmaat (2021)

- Rijksbijdragen moeten aansluiten op rijkseisen
- Zorg voor een gefundeerd afwegingskader bij toedeling taken
- Meer stabiliteit in de budgetten voor gemeenten
- Jaarlijkse monitor financiële positie
- Een zakelijker houding bij afspraken tussen rijk en gemeenten
- Een sterkere positie van de minister van BZK
- Een onafhankelijke arbiter voor financiële geschillen
- Andere inrichting van het gemeentefonds
- Maak werk van uitbreiding belastinggebied
- Stel vast wat nodig is om tekorten sociaal domein op te lossen
- Leg financiële afspraken voor de kabinetsperiode vast

Voorlichting Interbestuurlijke verhoudingen (2021)

- Geen nieuwe decentralisaties
- Versterk de positie van de minister van BZK
- Voorkom de behoefte aan permanente geschilbeslechting door een gedegen onafhankelijke raming van middelen vooraf
- Stel een gezamenlijke agenda op ter voorbereiding op de kabinetsformatie

Gezamenlijke notitie BZK en medeoverheden (2021)

- Draai de opschalingskorting terug
- De financiële problemen in het sociaal domein, met name rond de jeugdzorg, moeten worden opgelost
- Meer stabiliteit in de financiële verhoudingen door:
 - Meer stabiliteit in inkomsten
 - Herijking gemeente- en provinciefonds
 - Modernisering van het decentrale belastinggebied
 - Financiële arrangementen voor gezamenlijke opgaven
- Sterkere positie van de minister van BZK

Coalitieakkoord (2022)

- Nieuwe financieringssystematiek, waarbij verruiming belastinggebied wordt betrokken.
- Extra bezuiniging op Jeugdzorg
- Opschalingskorting tijdelijk opgeschort
- Normeringssystematiek gemeentefonds eenzijdig afgeschaft per 2026 (*'het ravijn'*)
- Geld voor woningbouw uit gemeentefonds

Aanbevelingen begrotingsbeleid RvS (2022)

- Stel nog dit jaar een transparant en meerjarig budgettair kader voor en met mede-overheden vast
- Overweeg alle uitgaven (ook de fondsen) onder de accresafspraken te brengen
- Aanpak kabinet leidt tot een instabiele, complexe en weinig transparante meerjarenbegroting voor medeoverheden
- Transparantie over budgetten is eerste vereiste voor gelijkwaardig gesprek over maatschappelijke opgaven

Prioriteiten minister BZK (hoofdpijnennotitie)

- Uitvoerbaarheid van beleid staat voorop. Het kabinet ontwikkelt daarvoor een *Uitvoerbaarheidstoets decentrale overheden*
- Balans tussen taken en middelen versterken, o.a. met een nieuwe financieringssystematiek
- Vertrouwen tussen de overheden vergroten
- Lokaal bestuur versterken (raden, rekenkamers)

Traject ‘onafhankelijk procesbegeleider’ Lazeroms

- Coalitieakkoord: veel vragen over passage nieuwe financieringssystematiek
- Afspraak in Bestuurlijk Overleg financiële verhoudingen (23/3): helderheid scheppen
- Onafhankelijk procesbegeleider: gesprekken mei – juni
- Rapport input voor Contourennota

Lazeroms in het kort: de aanbevelingen

- Benoem de gevolgen van het vastgeklikte accres
- Leg samen vast welke ruimte er vanaf '26 voor medeoverheden is
- Maak een afspraak over '26 (ook i.r.t. nieuw systematiek)
- Bouw verder op eerdere adviezen over verruiming belastinggebied
- Bereid je voor op vertraging bij invoering verruiming
- Kijk wat nu al gedaan kan worden voor financiering van gezamenlijke opgaven
- Hou bij nieuwe systematiek rekening met bestaande uitgangspunten en uitvoeringspraktijk
- Stel een gezamenlijke agenda op voor de lange termijn

Contourennota (juli '22) en miljoenennota (sept '22)

Over *het ravijn*:

- Bevriezen accres t/m 2025, constatering t/m 2025 veel ruimte
- Erkenning van probleem vanaf 2026 voor medeoverheden
- Uitwerken nieuwe systematiek
- Besluiten tijdens ~~augustusbesluitvorming~~ Voorjaarsnota 2023

En verder:

- Fondsen: kijken naar voorwaarden cofinanciering
- Hervorming uitkeringsstelsel

Wat vindt de VNG?

- Snel duidelijkheid over plannen kabinet nieuwe systematiek, anders terug naar bestaande afspraak
- Extra bezuiniging Jeugdzorg is voor rekening en risico van het rijk
- Door financiële ingrepen hebben gemeenten onvoldoende middelen om te investeren. Doelen kabinet voor o.a. woningbouw worden zo niet gehaald.
- Opschalingskorting moet worden teruggedraaid
- Mechanisme voor geschillenbeslechting
- De minister van BZK moet een sterkere positie krijgen waardoor:
 - Art. 2 Fvw en art. 108 GW beter nageleefd worden
 - Uitvoeringstoets/impactanalyse invoering nieuw beleid (weer) vorm krijgt

Lees- en kijktips!

- Webinarreeks gemeentefinanciën ([aanmelden](#) - [YouTube](#))
- <https://www.raadopenbaarbestuur.nl/>
- <http://www.vng.nl>